

DEN HOTANDE PAUPERISERINGEN

NÄR år 1947 nu lider mot sitt slut, har krisläget ytterligare skärpts. Alla som tänka ekonomiskt motse med fruktan den fortsatta utvecklingen och särskilt den kritiska vårbrytningen 1948. Skall det bli en accelererad försämring av vårt lands ekonomiska status? Kan detta överhuvud taget undvikas? De många stickvalen på sistone tyda dock inte på någon djupare oro hos folkets stora massa inför framtiden.

Märkligt nog heter det alltid i regeringsledamöternas förkunselse, att skärpningen av den svenska ekonomiska krisen blott är reflex av den internationella återuppbyggnadskrisen — uttrycket återfanns om ej ordagrant i statsminister Erlanders kommuniké efter de senaste partiförhandlingarna. Därigenom intalas folket att försämringen i vårt land uteslutande är en produkt av virrvarret och ondskan i världen; därifrån är steget inte långt till att tro, att försämringen i stället för att vara delvis en följd av den svenska regeringspolitiken tvärtom har drabbat oss trots denna. Regeringen gör sig med andra ord så liten som möjligt på scenen och pekar med en teatralisk gest på de stora utrikes sammanhangen, vilkas krafter det inte skulle ligga i dess makt att motstå eller dirigera. Medan regeringen annars jämt velat förstora sina insatser och maktmöjligheter, har den alltså i dagens mest brännande frågor plötsligt blivit mån om att förminska sin roll. Det är andra och vida mindre himlastormande eller triumfatoriska tongångar än t. ex. när de 27 punkterna med deras omdaning av samhället på sin tid proklamerades; då var det aldrig tal om att de politiska maktmedlen hade sin begränsning. Givetvis bestrider ingen, att genomförandet av en progressiv näringspolitik avsevärt försvårats genom den internationella anarkien. Men ingen kan heller bestrida att exempelvis Schweiz, som fört en annan näringspolitik, undgått mycket av vad Sverige fått utstå och står väsentligt starkare ekonomiskt rustat just nu än

vårt land gör. Lika litet kan det vara möjligt att påstå, att vår handels- och kreditpolitik, vår skatte- och räntepolitik, vår löne- och socialpolitik — som tillhoppa i hög grad konstituerat vårt kritiska dagsläge — varit dikterade av den internationella depressionen. Rätta förhållandet är, att ljuset från omvärlden antingen helt avskärmats eller blott sparsamt fått sila in, när de svenska statsmakterna haft att träffa sina avgöranden. Det är kort sagt inte vanmakten, som präglat den svenska regeringspolitiken under efterkrigsåren hittills.

Så mycket har dock nu hänt, att det stora partiet inte längre affischerar den oförutseende sangvinism, som präglade dess uppträdande när samlingsregeringen sprängdes och som åter blötsade upp när den nya statsministern trädde till och s. a. s. ritualenligt hade att spå nya himlar och ny jord. Den socialdemokratiska regeringen har nu upphört att sluta till ögonen för realiteternas oromantiska värld. Den har t. o. m. förutskickat att en allmän sänkning av levnadsstandarden ej kan tillfälligtvis undvikas. Den nödgas komponera en riksstat till 1948 års riksdag, som av allt att döma i indragningar kommer att överträffa F. W. Thorssons nödbudget under 1920-talets lågkonjunktur. Den har under hand uppenbarligen verkat för att förmå arbetstagarorganisationerna att frivilligt avstå från nya lönekrav — om den satt in all kraft härpå må lämnas därhän. Och den har droppvis måst kungöra nya regleringar och intrång.

Det besynnerliga är att ansvarighetsfrågan alldeles försvunnit ur den reala politiska debatten. Förr i tiden, innan parlamentarismen införts, var man visserligen angelägen att inte låta statsrådsmotgångar i riksdagen eller förfelade insatser i kanslihuset direkt följas av demissioner. Men i regel skedde ändock förr eller senare ett skifte. Den omständigheten att den framgångslöse tillhörde en majoritetsgrupp gav honom ingen nåd. I dagens läge är det ofrånkomligt att finansminister Wigforss — han må vara i sällskap med andra och han må till dels ha överrumplats av ett händelseförlopp, som han ej i allo kunnat förutse — mer än någon annan satt sin personliga prägel på de sista årens ekonomiska politik. Han hängav sig till en början åt en ohejdad fredsoptimism, trots t. o. m. hr Myrdals bokvarning; han bär i första hand ansvaret för kreditpolitiken; han gav mer än någon annan politisk auktoritet sin välsignelse åt den inflatoriska lönepolitiken åren 1944—1946; han var en bland dem, som inte lyssnade till hr Myrdal, när denne — låt vara på sitt kåserande, olämpliga

sätt — förutspådde att en importreglering skulle bli nödvändig; han har också varit den främste tillskyndaren av det för sparsviljan och företagsamheten vådliga skatteförslag, som majoritetspartiet genomförde vid årets riksdag. Det finns många, som finna att alla dessa åtgärder varit ägnade att motverka den ekonomiska återhämtningen. Säkerligen ges det även åtskilliga inom majoritetspartiet, som visserligen alltjämt envist eller trofast skänka detta sina röster men som funnit finansministerns politik äventyrlig. Den moderna parlamentarismen har emellertid urvattnat eller helt eliminerat den personliga ansvarigheten till förmån för den kollektiva; och den kollektiva ansvarigheten utkräves mycket sällan, eftersom det svenska folket i val bryr sig föga om det förflutna utan antingen röstar efter klassintressen eller med tanke på framtiden. Det är dock ingen tokig grundsats, att ett statsråd skall stå eller falla med framgången resp. misslyckandet för sin politik.

Krisläget kräver en nyorientering av landets ekonomiska politik. Det måste ligga i sakens natur, att denna bör ske utan bundenhet till det förgångna och med nya, starka grepp. Det är inte tänkbart att den, som under många år mer än någon annan dirigerat den ekonomiska politiken, nu kan vara det nya lägets fördomsfrie kraft. Skulle regeringen vilja hämta denne man ur sina egna led, måste även ett sådant skifte innebära en signal till kraftanspanning från alla håll.

Efter långt om länge har statsministern gjort ett försök att åstadkomma denna kraftanspanning. För andra gången inbjödos — i november — partiledarna till överläggningar, och för tredje gången anordnade regeringen under denna efterkrigskris ett slags rundabordskonferens. Liksom förut så lyckades dock statsministern även denna gång misslyckas.

Rundabordskonferensernas historia är ett säreget kapitel. Inga voro 1946 ivrigare att få regeringsöverläggningar med partier och organisationer till stånd än de borgerliga. I varje riksdagsdebatt i fjol höstas krävdes öppna samrådanden, särskilt mellan regeringen och Organisations-Sverige. Ännu hade många viktiga beslut kunnat hindras eller uppskjutas — t. ex. angående omsättningsskatten och de direkta skatterna — och en större återhållsamhet kunnat åvägabringas. Men regeringen ansåg sig vara herre över situationen och negligerade övermodigt de ideliga och inträngande varningarna. Det psykologiska tillfället försattes. När regeringen i februari i fjol inför de försämrade perspektiven

gav efter och inbjöd partiledarna till överläggningar, hade den dock inte något handlingsprogram, som gick utöver de allmänna frasernas ram, och vägrade absolut att inlåta sig på kompromiss med de borgerliga t. ex. i skattefrågan. Underlag för samförstånd saknades under sådana förhållanden helt. Även rundabordskonferensen i våras med organisationerna utmynnade praktiskt sett i intet. Ett resultat av alla dessa fruktlösa förhandlingar nåddes dock: förtroendekrisen skärptes. När regeringen nu i november tog initiativet till nya förhandlingar med partiledarna — med samma angelägna iver från statsministern som förut att få kommunisterna varje minut bänkade i partiledarnas lag — gick regeringens program inte stort längre än vad de borgerliga begärde i februari—mars. Men nu hade tiden ridit förbi dessa postulat. Skärpningen av läget göra kraftigare åtgärder nu nödvändiga. De borgerliga — och alldeles särskilt högerns ledare — lade upp ett större krigsprogram, där produktionsintresset med rätta fick större utrymme än restriktionsintresset. Fortfarande hesiterade regeringen dock att gå till botten med problemen. Det är fara värt, att systemet »för sent» ännu en gång kommer att bli framtidens eftermäle om regeringens handlande.

Naturligtvis komplicerades förhandlingarna vid det tredje försöket genom erbjudandet åt oppositionen att låta representera sig i fyra slags regeringsberedningar. Denna osedvanliga invit från regeringen var väl lika mycket ett nödrop som ett försök att repartisera eller »utjämna» ansvaret. Det säger dock sig självt, att den ovillkorliga förutsättningen för ett dylikt extraordinärt samarbete måste vara en överensstämmelse i uppfattningarna om de stora riktlinjerna för kampen mot inflationen. Denna förutsättning brast. Och varje tanke på en samlingsregering tycks för närvarande vara statsministern främmande. Därmed är den frågan officiellt avförd från den aktuella politiska debatten.

Sannolikt finns det många, som inte förstått partiernas holmgång i krisdebatten. De många förhandlingarnas negativa resultat har här och där börjat uppväcka en misstro till de politiska partiernas förmåga att ge landet den fasta politiska kurs, som läget uppfordrar till. Ur denna synpunkt ådrar sig den socialdemokratiska regeringen i nuvarande stund ett tungt ansvar för sin självmäktighet. Prestige och artificiellt kurage få omöjligen bli det allena utslagsgivande. Ytterst gäller det att förebygga, att vårt stabila välstånd undergräves. De styrande måste i tid förhindra, att vårt ekonomiska liv förvandlas till ett gungfly,

Den hotande pauperiseringen

med sjunkande penningvärde, ekonomisk otrygghet, bristande sparsamhet och kapitalbildning, stagnation eller regress för produktionen. Alla ha samma intresse av att rycka in i denna rörelse, ty ingen vet vilka radikala stämningar som kunna växa upp ur en djupgående kris eller om en återgång till en friare folkhushållning därefter på långliga tider överhuvud kan tänkas. Alla partispekulationer — varifrån de än komma — äro därför i detta läge farliga och kunna snabbt visa sig oerhört kortsynta. Och trots att regeringen politiskt och psykologiskt gått till det runda bordet utan handlag och utan orädd blick för situationens krav, vill man hoppas att regeringen ännu en gång vill revidera sitt krisprogram, så att detta i stora drag må kunna samla de stora partierna till att med gemensamma krafter bygga upp en verklig vall mot Sveriges hotande pauperisering.
